РІДНА МОВА

НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИЙ МІСЯЧНИК

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ: WARSZAWA IV, UL. STALOWA 25 m 10, ТЕЛ. 10-24-05. КОНТО ЧЕКОВЕ П.К.О. № 27210. — РУКОПИСИ ДЛЯ ДРУКУ МУСЯТЬ БУТИ НАПИСАНІ НА МАШИНІ (АБО НАЙВИРАЗНІШЕ РУКОЮ). — ЗМІНА АДРЕСИ 30 ГР.

ПРИСВЯЧЕНИЙ ВИВЧЕННЮ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР *Проф. д-р ІВАН ОГІЄНКО*

ПЕРЕДПЛАТА *В КРАЮ*: НА РІК 6 ЗЛ., НА ПІВРОКУ 3 ЗЛ., НА ЧВЕРТЬ РОКУ 1·60 ЗЛ. *ЗА ГРАНИЦЕЮ*: В ЕВРОПІ 8 ЗЛ., ПОЗА ЕВРОПОЮ 2 ДОЛ. РІЧНО. ДЛЯ ЧЕХІЇ, АВСТРІЇ Й МАДЯР ПЕРЕДПЛАТА КРАЙОВА. — ЦІНА ПРИМІРНИКА 50 ГР., ЗА ГРАНИЦЕЮ 65 ГР.

РІК VI | ЖОВКВА. СІЧЕНЬ 1938 РОКУ | ЧИСЛО 1 (61).

Тернистим шляхом!

П'ятиліття „Рідної Мови".

З самим початком 1933-го року появилося перше число мовознавчого місячника „Рідна Мова", — потому невпинно місяць-у-місяць п'ять літ виходив н ш журнал, скрізь сіючи свої рідномовні ідеї. Рідна мова — головна підвалина духового життя кожного народу, а її літературна мова — показник сили та висоти культури нації. У нас стан літературної мови ніколи не був нормальний: найрізніші причини, внутрішнього й зовнішнього походження, завжди заморожували розвій цієї мови ще в її початках, а груба сила переможця уважно пильнувала, щоб мова ця належно не розвинулась. Через це творення літературної української мови ніколи не виходило далі поза окремі особи, через це однієї провідної думки тут у нас ніколи не було.

„Рідна Мова" перша відкрито й голосно сконкретизувала рідномовні обов'язки народу (див. книжку: „Наука про рідномовні обов'язки" 1936 р.), вона перша вказала, що це — наші о б о в'я з к и. „Рідна Мова" перша не побоялася відкрито й голосно сказати, що народ, який не має спільної літературної мови, то не дозріла нація. „Рідна Мова" перша проголосила спасенні й необхідні, як повітря людині, головні засади нашої літературної мови: 1) Наша літературна мова мусить бути о д н а, і 2) вона мусить бути с о б о р н а для всіх племен українських, де б вони не проживали!

За п'ять літ своєї праці дали ми нашому громадянству кілька сот цінних статтей на найрізніші теми нашого мовознавства, а серед них багато керівних та провідних засадничого значення. Крім цього, при „Рідній Мові" заклалася „Бібліотека Рідної Мови", що випускає окремі рідномовні праці головно практичного характеру, конче необхідні кожному, хто хоче знати свою літературну мову.

Поволі, але невпинно головні ідеї „Рідної Мови" ширяться поміж українським громадянством, про що свідчать сотні прихильних листів наших передплатників та прихильників із цілого світу. Листи ці завжди підтримують та підбадьорують нас на дусі, і то власне вони найбільш спричинилися до того, що „Рідна Мова" не припинила передчасно свого існування...

Згадуємо про це, бо „Рідна Мова" ще від початку свого існування збагатіла на... ворогів найрізнішої масти... Вороги ці наповзялися були конче прибити „Рідну Мову" й були організували проти неї пресовий похід. Ішло може більше про Редактора журналу, як про самий журнал, а то тому, що Редактор відмовився робити політичну роботу в певному напрямі...

Хоч і тяжко, але пережили ми ці шалені наскоки, що доходили й доходять

навіть до залякування співробітників „Рідної Мови" (а декого таки й залякали!), як пережив Редактор і втрату катедри в Університеті з тих самих причин... Пережили, але належно розбудувати „Рідної Мови" таки не змогли через найрізніші причини...

Найдошкульніша рана „Рідної Мови" — це її неплатники та післяплатники. Всю працю в нашім Видавництві (працю редактора, секретаря, адміністратора й... редакційного служника) провадила одна особа, а це не давало можности частіш нагадувати передплатникам про їхні борги. Багато передплатників використали це так, що просто... стали післяплатниками, або й неплатниками. Власне це неплатство та післяплатство найдошкульніш руйнує наше Видавництво...

Ось тепер ми розсилаємо нашим передплатникам пригадки про їхні залеглості, а вони нерідко відповідають нам на це тим, що... зрікаються місячника, не платячи боргів... Таким чином передплатники позаборговували нашому Видавництву великі суми, на нагадування про борги не відповідали, і — позникали... Ці післяплатники й неплатники завинили „Рідній Мові" такі суми, що на них можна було б легко подвоїти розмір нашого журналу...

При тяжкій нашій праці, при постійних — явних чи прихованих — перешкодах „приятелів" упливло нам п'ять літ тяжкої праці... І ввесь час сподівалися ми, що нашу працю такі зрозуміють і оцінять — чи то окремі особи, чи то окремі наші установи. Сподівались, але меценатів не знайшлось... Зате приємно нам тут згадати, що на поміч нам не рідко приходили найширші круги громадянства, несучи свою вдовину лепту на „Фонд Рідної Мови", цебто на працю, яку вони зрозуміли й оцінили... Часом із братньою рукою приходили й канадійські чи американські наші установи. Усім їх щира за це подяка!

Вступаючи в шостий рік своєї тяжкої праці, хочемо конче розбудувати наш журнал так, щоб він якнайкраще задовольняв всі потреби рідномовного розвою нашої літературної мови, щоб він задовольняв також і потреби широкого читача. Напрям журналу та його провідні ідеї зістаються ті самі, але хочемо більш оживити журнала, подаючи ще більше живого практичного матеріялу. З цією метою думаємо подавати зразковий матеріял із красного письменства, щоб читач навчався літературної мови вже самим читанням.

Належно розбудувати „Рідну Мову" зможуть тільки самі наші Читачі та Прихильники, а тому сердечно закликаємо до цього всіх:

1. Нехай кожний Передплатник „Рідної Мови" негайно поплатить свої залеглості, і вже тим він спричиниться до розбудови її. І не ображайтесь, коли Вам нагадують про борг!

2. Нехай кожний Передплатник відразу пришле цілу передплату на 1938-й рік, — це значно поменшить адміністраційне записування передплати.

3. Нехай кожний, кому справді дорогий розвиток своєї рідної мови, негайно стане передплатником „Рідної Мови".

4. Нехай кожний Читач та Прихильник цього журналу зараз таки попильнує приєднати для „Рідної Мови" бодай одного нового передплатника. Не занедбайте цього заклику, й конче його виконайте. Переконайте своїх знайомих, що ніяк не можна відмовлятися від передплати своєю нефаховістю, бо це ж журнал всенаціонального значення.

5. Нехай кожний, хто прочитає цього нашого заклика, пришле Редакції „Рідної Мови" списка осіб, що хотять чи можуть стати передплатниками цього журналу.

6. Звертаємось до всіх наших культурно-освітніх і громадських установ із проханням реально допомогти нам, бодай як своїй філії, — ми ж бо служимо Вашим завданням. Сердечно просимо Вас закликати всіх своїх членів до передплати.

7. Усі Редакції періодичних і неперіодичних видань найсердечніше просимо допомогти нам уміщенням відповідної статті та нашого оголошення в Ваших виданнях. „Рідна Мова" насамперед служить усім нашим робітникам

пера, — і це їх святий обов'язок реально допогти їй!

Віримо, що цей наш заклик знайде свій прабдивий відгук серед наших Читачів та Прихильників, і взагалі серед усіх, до кого звертаємось.

Варшава. Редакція „Рідної Мови“.

Анкета про „Рідну Мову“.

Розбудовуймо „Рідну Мову“!

По п'яти роках тяжкого існування, по п'яти роках боротьби за зміцнення й розбудову „Рідної Мови“, звертаємося до всіх наших Передплатників, Читачів та Прихильників з проханням щиро, спокійно й розумно висловитися про добрі й злі сторони нашого журналу. Рідна мова — основа духового життя кожної нації; стан літературної мови народу — то показник його культури. Ми поставили собі за завдання сіяти здорові рідномовні знання серед найширших наших мас, чому й ціна „Рідної Мови“ (6. зл. річно) загальноприступна, а кожне число її, крім статтей наукових, має статті й популярні. Того самого напрямку будемо дотримуватися й надалі, й надалі будемо защіплювати в найширші наші маси таке спасенне для сучасного нашого стану гасло: „Для одного народу — одна літературна мова й вимова, один правопис“!

Але хочемо, починаючи з 1938-го року, значно розбудувати наш журнал і якнайглибше поширити його в читацькі маси не тільки нашої інтелігенції, але й свідомішого міщанства та селянства. Для цього потрібна нам і думка наших Читачів та Прихильників, а тому сердечно просимо всіх людей доброї волі відповісти нам на нижчеподані пита́ння.

1. Що доброго зробила РМ за п'ять літ свого існування? Чи знати які наслідки її праці? Як читається РМ на місцях?

2. Що недоброго чи невідповідного бачите Ви в РМ? Які її недомага́ння з Вашого погляду? Що кажуть вороги рідномовних гасел та РМ на місцях?

3. Що треба збільшити в РМ: чи матеріял науковий, чи матеріял популярний? Хочемо запровадити в РМ відділ зразкового красного письменства, — чи це буде добре?

4. Яким способом можна пустити РМ до найширших мас? Які зміни треба зробити в РМ, що б вона справді стала найпоширеннішим місячником? Що робити, Щоб кожний Передплатник реально допоміг на місці поширити РМ? Як зробити живим зв'язок РМ з читачами?

5. Чи належить РМ до таких видань, що їй мусіли б стало допомагати наші установи та товариства? Редактор РМ безплатно виконує обов'язки редактора, секретаря, адміністратора й т. ін., — чи вважаєте це за нормальне?

6. Де шукати мецената чи меценатів, щоб допомогли розбудувати й збільшити розмір РМ? Хто — на Вашу думку — міг би й повинен би допомагати матеріяльно РМ?

7. Коли б післяплатники та неплатники таки допровадили б РМ (як то зробили з „Нашою Культурою“) до закриття, чи не був би це помітний удар у нашім духовім розвиткові? Що робити, щоб позбутися цього шкідливого в житті недержавного народу неплатства? Як стягнути борги з неплатникі та тих, що повтікали, не заплативши?

Оце ті пита́ння, на які ми хотіли б мати відповідь наших Читачів та Прихильників. Характерніші відповіді видрукуємо в РМ, а про цілу анкету напишемо окрему статтю.

Редакція.

»Наша Культура« тимчасово не виходитиме.

До наших Читачів та Прихильників.

Тяжко писати це коротке, але повне вимовного змісту речення: „Наша Культура“ тимчасово не виходитиме... Так ніби власними руками ховаєш найдорожчу особу...

Кожна свідома розвинена нація пиша-

ється добрим станом своєї науки, своїх наукових видавництв бо це ж підвалини його культури. Наукові журнали звичайно видають різні наукові установи та товариства, але часом видають їх і приватні особи, що гуртують коло себе певний круг учених.

Ось цю власне спробу й зробили ми, — приватними малими засобами, з цілком приватної ініціятиви заснували ми науковий орган, присвячений вивченню нашої культури. Ми свідомі були з одного боку великої потреби власне такого наукового журналу для духовного розвитку нашої інтелігенції, як свідомі були, з другого боку, і тих найрізніших, а головно матеріяльних перепон для доброго існування наукового журналу за такої доби, яку тепер переживаємо.

За три роки свого існування „Наша Культура" об'єднала круг себе понад сотню найвидатніших наших учених. Гасло нашого журналу: „Творімо українську культуру всіма силами нації" цілком оправдало себе, й цілком защепилося серед нашої вченої еліти: на сторінках „Нашої Культури" писали вчені найрізніших політичних напрямків. У нашім житті це була єдина ланка, де наша еліта легко й беззастережно об'єдналася. І „Наша Культура" за три роки свого існування дала в 32 томах на 124 друкованих аркушах понад 200 наукових статтей, часто дуже цінного змісту. Це був матеріял для духового розвитку головно нашої інтелігенції, що так потребує поглиблення своєї національної свідомости, але поглиблення спокійного, поважного, чисто об'єктивного, чисто наукового, — без зайвої „полеміки", без суб'єктивних випадів, що такі, на жаль, часті в сучасній нашій пресі. І „Наша Культура" чесно виконувала це високе своє завдання.

Переживаємо час, коли наша вчена еліта не має подостатку журналів, де могла б вільно й легко друкувати свої наукові праці. Скарги на це, скарги розпучливі й цілком оправдані, стали постійні в нас. Еміграція з Великої України сильно посилила наукову західньоукраїнську еліту, а наукових органів для вміщення її праць не тільки не прибавилось, — їх стало менше. „Наша Культура" й ставила собі за завдання прийти на поміч нашій науковій еліті й дати можливість їй промовляти до українського громадянства в найголовнішій духовій ланці — в ланці історії нашої культури, а тим самим дати можливість і їй легше виконувати свої обов'язки при відродженні нації. Припинення „Нашої Культури" власне ця наукова наша еліта дошкульно відчуе...

„Наша Культура" зв'язалася зо всіма головнішими науковими органами цілої Европи, й була з ними в науковому зв'язку, обмінючись своїми виданнями. Щомісяця наш орган нагадував цим науковим установам Европи про існування й української науки. Тепер цей дуже цінний зв'язок уривається...

Від самого початку свого „Наша Культура" боролася з важкими матеріяльними перешкодами. Науковий орган ніколи не має великого числа читачів, а вже серед нас, при нашім сучаснім трагічнім житті, й поготів. Думка була, що наша інтелігенція зрозуміє ціну й завдання „Нашої Культури", такої потрібної при творенні й пробудженні нації, зрозуміє й матеріяльно підтримає. Але ці сподівання наші завелися... Виявилося, що наша інтелігенція нерадо читає наукову статтю, а тому стан наукового органу її мало обходить... Виявилося, що наші широкі кола інтелігенції скоріше читають статтю з відкритим суб'єктивним присмаком, аніж статтю поважну, що вийшла з під пера видатнішого вченого.

Але не це припинило „Нашу Культуру", — орган наш усе ж таки мав таке число передплатників, що ніби могли б забезпечити йому хоч і не світле життя, але в етаки скромне існування. На жаль виявилося, що ці передплатники... все післяплатники, а то й зовсім не платять... Виявилось, що для стягання передплати потрібна осібна канцелярія, яка б невпинно рухала свого передплатника й нагадувала йому про борги. На це власне ми не мали ані засобів, ані часу, ані... охоти. Справа в тому, що „Нашу Культуру" провадила одна особа, що була видавцем, редактором, коректором, адміністратором і простим служником при

Редакції. На нагадування передплатникам про їхні борги (а це — безконечне неприємне листування, що забирає силу дорогого часу) не було часу, а тому передплатники... не платили. Наняти адміністратора для журналу не було жодної матеріяльної спроможности.

Особа, що видавала „Нашу Культуру“ — безробітний професор, що тяжкою працею насилу заробляє собі на черствий кусок хліба для власного існування. Докладав він до „Нашої Культури“, що міг, але більше його на цю працю не вистачає. Просто тому, що нема з чого докладати й нема вже сил безплатно робити тяжку редакторську працю... Три роки ця особа безплатно давала всю свою духову й фізичну силу журналові, що часом забирало й по 24 годині денно, але надалі робити цього вона фізично не в силі... Оце й є причина, чому ми змушені тимчасово припинити нашого журнала.

Припинюємо „Нашу Культуру“ тільки тимчасово, — поки передплатники не виконають свого елементарного обов'язку — поки не заплатять своїх боргів. Робимо це, як демонстраційний протест проти тих неплатників, що стали буденним явищем у нашому громадянстві, явищем, що так сильно руйнує наше духове життя...

„Наша Культура“ працювала, ні звідки не маючи матеріяльної допомоги. Покладалася виключно на матеріяльну спроможність редактора-видавця та численних співробітників, що жодної заплати за працю свою не мали. Все сподівалися ми, що нашу працю нарешті зрозуміють і прийдуть із допомогою нам чи то наші культурно-освітні установи, чи то наші приватні меценати. Ні тих, ні других не знайшлось.. Нехай це буде живою й вимовною ілюстрацією до дуже знаменної статті д-ра В. Королева, що містимо нижче.

Підкреслюємо на цьому місці, що такий самий матеріяльний стан і „Рідної Мови“, — передплатники її так само в своїй більшості післяплатники або й неплатники. І цей наш журнал загрожений в основах своїх, але ми постановили покищо видавати його й у 1938-м році, бодай ціною „Нашої Культури“. Але голосно тут заявляємо, що неплатство й післяплатство вб'є й „Рідну Мову“...

Проте глибоко сподіваємось, що вимушена перерва нашої культурної праці для духового розвитку українського народу, припинення „Нашої Культури“ буде тільки тимчасове, тільки коротке, а тому звертаємось до всіх наших передплатників, читачів та прихильників:

1. Просимо всіх тих, що не заплатили ще за „Нашу Культуру“, якнайскоріше заплатити свої борги. Це приспішить відновлення „Нашої Культури“. Коли не можете заплатити відразу всіх своїх залеглостей, платіть їх ратами. — Зокрема просимо про це передплатників із Канади та Америки, а також закарпатське вчительство, що завинили нам найбільші суми.

2. Одночасно просимо тих самих осіб поплатити свої борги й „Рідній Мові“, що так само сильно загрожена в своїм існуванні Вона буде виходити і в 1938-м році з своїми окремими додатками, але неплатство й післяплатство можуть убити й її...

3. Глибоко віримо, що українська нація таки має своїх правдивих меценатів, і вони не допустять, щоб такий науковий журнал, як „Наша Культура“, перестав існувати по трьох роках корисної праці. Віримо, що меценати знайдуться й відізвуться!

4. Просимо осіб доброї волі висловитися з приводу тимчасового припинення „Нашої Культури“. Ваші думки й поради будемо друкувати в „Рідній Мові“.

5. До часу осібного оголошення в „Рідній Мові“ просимо тимчасово передплати на „Нашу Культуру“ на 1938-й рік не присилати.

Ще раз повторюємо, що глибоко віримо, що наша перерва в праці — тільки тимчасова примусова перерва, яка покінчиться в найкоротшому часі. Але це залежить від... неплатників і післяплатників.

8. XII. 1937. Редакція.

Мертві, вперед!..

...„Народ, що не має своїх Чикаленків, не може стати нацією“...

Не можна стати нацією, а тим більше нацією державною, при самій духовій силі, хоча б і найбільшій. Тяжко стати нацією, особливо в часи нинішні — при найбільшій силі фізичній та войовничій, вибойній завзятості. І цілковито неможливо стати нацією державною тому народові, що не має сили матеріяльної.

Назвім це жахом, диявольською несправедливістю, чи вишукаймо якесь виразніше слово, — наслідок один — в нашій епосі рішає матеріяльна сила, панує золоте телятко. Матеріяльна сила підпирає духову енергію. Вона імпульсує творчість, винахідливість, науки й мистецтва; вона підносить освіту люду, розвиває національну свідомість, збільшує народню й загальну культури чином, друкованим і живим словом. Матеріяльна сила імпульсує й творить варстати праці, дає незалежність, забезпечує одверте визнавання національного кредо, дає... ще багато дечого дає, чого б ми потрібували, але про що тут промовчимо.

Матеріяльна сила... Так, це вона є рушієм не тільки злого, але й доброго: це вона будує танки й забезпечує перемогу на полях крови, а разом із тим поширює пацифізм та Слово Боже. Це вона, що її потрібував навіть Христос для заплати податків, і з-за неї було продано Його Самого. Нею віддаємо „кесарево — кесареві, а Боже — Богові“...

Де ж її взяти, де її шукати, як створити її в нації, що не має золотих копалень, нації, якій не належить ні її земля, ні нетри земські, ані повітря над землею? Нації, що більшість, ба, майже всі свої матеріяльні надбання мусить віддавати панівним сусідам?... Але ж і де те чарівне гасло, що здібне відчинити казковий „сезам“, зробити вільний вихід для струмочків матеріяльної міці, що, без огляду на все, затримується ж у товщих і щуплих кишенях членів навіть поневолених націй і не буває зужита на особисті потреби?

Свідомість? — Та ж саме її й нема, чи буває обмаль у широких масах, непробуджених із поміччу золотого телятка, тобто матеріяльної сили, якої саме й потрібно для пробудження! Любов до рідної справи? — Та ж її — стихійну, неорганізовану, нездисципліновану — тією ж самою матеріяльною силою, що творить потрібні засоби, можна оформити, вирізьбити, зосередити й направити в творче річище!

Зачароване коло? Безвихідна ситуація?

Ні. Це — тільки те нечасте становище, коли великого діла можна досягти не гуртом, а поодинці, коли не треба оглядатись на інших, а робити самому те, куди веде серце, що, як говорять чужинці, „лежить на правдивому місці“. На загал, окремі, поодинокі особи, що вже мають ясну свідомість своєї повинности перед нацією; особи що вже остаточно оформили свою любов до рідної справи; одиниці, яких вже не можуть задовольнити самі — хай і найліпші й найзапальніші — слова, бо ж душа їхня вже прагне доброго чину... Ті, чиє бажання успіху рідної справи дійшло до апогею, не тільки „до глибини душі, а й до глибини кишені“, ті, що затужили за шляхетним і почесним найменням — меценат.

Кожен народ, коли починає ставати свідомим народом, видає з себе своїх меценатів. Коли б не меценати — Медічі, Сфорци й подібні, — ніколи не розцвіло б так італійське мистецтво, коли б не меценати, наймення яких навіть не знають чужинці, — не увільнилися б із пазурів могутнього британського лева скромні пастухи — ірландці; без меценатів не опинилися б за кордоном творці чеської самостійности — Масарик і Бенеш, і сьогодні не було б Чехословаччини.. Без Семеренка, Чикаленка Євгена, Володимира Леонтовича та без митрополита Андрія Шептицького не були б і ми там, де стоїмо сьогодні...

Видима річ: мало в нас, — пригноблених і на чужі млини воду ллючих —

мало є багатіїв, магнатів, людей заможних, але ж і між тими майже нема таких, як Чикаленко, що, вмираючи, мав тільки один пекучий жаль: — „За одним жалкую, що не встиг роздати свого майна на потреби народні!“ Мало в нас таких, бож хоч і велика числом наша нація, таж і вбога! Мало таких, бож у нації, яка ще загалом не є на вершку свідомости, тяжко бути меценатом, не скористати для себе чи для своїх кревних з лишків свого майна, а роздати його ніби „чужим“, — бож далеким землякам та краянам, фактично ж навіть не тим, що вже живуть, а тим, що будуть по нас.

Мало в нас заможних... Але з тим більшим жахом і жалем читали ми нещодавно в чернівецькому „Часі“ довгі реєстри імен українців, померлих ув Америці, що лишили значне або й велике майно, не призначивши його жодним спадкоємцям! І те майно в більшості переходить до скарбниці чужої держави, для збільшення засобів чужої культури, для творення чужих цінностей, для щастя чужих людей!

І довбнею б'є в голову думка:

— Та ж, коли ми не спромоглись дати на справу національну за життя, бо нам треба було нашого майна для того ж таки нашого власного життя, то чом же не можемо віддати бодай частину, коли не всі наші надбання, хоч по смерті?

Чому ж і тепер, коли в Чехословаччині вже цілком усталились форми державного існування, чеські газети повні сталих повідомлень про те, що така чи така вчителька, той чи той парох, землевласник, торговець і селянин, і нотар, і швець, і навіть найубогіший одинокий поденщик, тобто люди найрізніших політичних і релігійних переконань, помираючи, заповідають частину — або й цілу свою позісталість — на ті чи на ті народні потреби, й ще тоді, коли всі платять податки, — й немалі податки, — з наказу держави? А чому ж ощадності та маєтности наших людей і в краю, й на еміграції стають „res nullius“ — „нічиєю річчу“, й по смерти українців переходять у руки чужинців, а часами — ще й в руки таких, що всіх нас загалом чи особисто даних небіжчиків, гнітили? Чому ж ми, доживши до старшого віку, завчасу не помислимо про те, щоб скласти заповіта, щоб бодай по смерті здобути собі вдячність своїх братів, забезпечити собі тривалу згадку, як про — доброчинця, людолюба, мецената? Чому ж люди інших націй хотять, щоб наслідки їхніх зусиль та намагань за життя — продовжували діяти, чинячи добро й після їхньої смерти, а їх самих згадували б найпочеснішими назвами, — а ми ні?

Чому, нарешті, наша преса, наші культурні й доброчинні установи, яким, здається, на цьому найбільше залежить, чому наші трибуни, діячі й організатори, а зокрема особи духовні не повторюють скрізь і всюди цих безперечних аксіом? Таж на шпальтах усіх наших — назагал убогих — газет і часописів не подяки „за 50 грошів“ чи „за офіру (!) в 10 центів“, даних „на пресовий фонд“ друкувати треба, а заклики, щоб читачі заповідали бодай частину свого майна на назву „меценат“! Та бодай би раз у рік, скажім, у ту неділю, коли по церквах читається Євангелія про вдовину лепту, отці духовні всіх наших обрядів могли б нагадати вірним своїм про наказа Церкви — за життя належно впорядкувати свої матеріяльні справи й відписати, коли не все, то частину, чи спеціяльні прибутки на поміч Батьківщині?

І коли ми нація вбога й не цілком ще дозріла, не маємо меценатів живих, то спробуймо витворити їх якнайбільше між мертвими, щоб їхні надбання за життя оживили по їх смерти нашу загальну справу, що так часто примирає й не може нормально жити саме через брак золотої крови. Нас бо вже так багато, що аж соромно згадувати ті все зростаючі числа, й бачити, як наша справа кволіє, навіть часто не через брак доброї волі, а через нашу байдужну неуважність, що часто також залежить не від нашої доброї волі, а від тимчасової нашої слабости.

Ось свіжа подія нашого культурного життя, — закривається „Наша Культура“,

єдиний наш громадський науковий орган, закривається не через брак волі й бажання його видавати, а тільки через матеріяльну неспроможність... А мецената на це видання не знайшлось ні між мертвими, ні між живими... А це ж був науковий місячник, що об'єднав коло себе всю нашу наукову еліту...

Але ж часами й слабі, й поранені, навіть мертві досягають дива. Пригадаймо бо собі, що може всю велику війну виграно й справу Франції вирішено тим невідомим раненим старшиною, що, побачивши під Верденом гори поранених і вбитих вояків, у розпуці закричав: Les morts, en avant! — Мертві, вперед! — й відбив живого ворога!...

В. Королів-Старий.

P. S. В інтересі загальної справи, як насамперед і в інтересі окремих органів преси, прошу українські газети й журнали цю статтю передрукувати. В. К.-С.

Складня галицьких письменників.

Складня — цариця мовознавчих наук, а проте ми її знаємо мало, а ще менше вчимося її. Якось так повелося, що власне складня віддавна стала в школах найостанньою наукою, а це відбилося на знанні її серед широкого громадянства. На жаль, українське мовознавство займається складнею так само мало, через що ми мало знаємо навіть саму душу (цебто складню) своєї мови. Складневих дослідів по наших говорах майже не робилося й не робиться.

От через це сильно відбігли від себе складня письменників придніпрянських та складня письменників галицьких, відбігли від себе в найголовнішому — в самій душі мови, бо в складні.

Хочу тут коротенько поговорити власне про ці складневі різниці нашої східньої й західньої літературної мови, беручи за основу літературні норми придніпрянської мови. Для прикладів беру останню „повість української старовини“ — „На прю!“ Романа Леонтовича, Львів, 1937 р. Ціла повість написана місцевою галицькою мовою, чого не можна вважати за явище відрадне, — час уже не друкувати важливіших речей мовами місцевими, — друкувати все треба тільки соборною літературною мовою, бо цього вимагає від нас історична, така трагічна для нас, хвиля. Зовсім не спиняюся на словниковій частині оповідання „На прю!“, — відповідний матеріял читач знайде подостатку в моїм „Словнику місцевих слів“. Тут займусь тільки складнею.

1. Частини речення.

§ 1. В РМ 1937 р. ч. 2 (50) на ст. 61-71 я докладно розповів про так званий числівниковий підмет, — туди й відсилаю читачів. Тут тільки підкреслю, що сполучення числівника з іменником уважається в граматиці за підмета, а тому це сполучення мусить стояти в підметовому, цебто назовному відмінку. Напр.: *Три козаки приїхали*, або: *Троє козаків приїхало*, ні в якому разі не: *Трьох козаків приїхало*, бо ця остання форма — чистий полонізм.

В „На прю!“ свою добру форму знаходимо тільки один раз: Три молодці стали на суші 78, а то все дається форма польська, в родовому відмінкові: Вискочило чотирьох людей 17, Двох дружинників залишилось 18, Чотирьох мужів зблизилося 27, Трьох звідунів лягло за корчами 54, Двох людей прискакало до Зоряна 91, Трьох мужів рушило пішки 105.

§ 2. Так само *щось*, *що*, бувши за підмета, неподільне зо своїм прикметником, а тому разом із ним мусять бути тільки в назовному відмінку. Напр. у Шевченка: Щось біле блукав 1, Щось непевне буде 541. А в „На прю!“ бачимо польські форми: Було щось тяжкого 79 (треба: Було щось тяжке), Було щось цікавого 34 (треба: Було щось цікаве), Що тут такого гарного 52 (треба: Що тут таке гарне). Те саме й при об'єкті: Може що цікавого побачимо 38 (треба: Може що цікаве побачимо).

§ 3. В українській літературній мові

дієслово-зв'язка теперішнього часу *є* при йменниковому присудкові зовсім зайва, через що завжди опускається (див. про це докладно РМ 1937 р. ч. 3 (51) ст. 103-109), напр. у Шевченка 2: Вона молоденька, а не: Вона *є* молоденька. В пов. „На прю!“ скрізь маємо це зайве *є* при йменниковому присудкові: То я є 7, Ти є з уличів 8, Ти є чесна людина 19. Хто ти є 19, Я є купець 20, Ми не є бідні 21, Рись ще не є мертва 35, Хто ти є? Я є Любомира 77. Це є корисне для мене 85, — в усіх цих прикладах зв'язка *є* зайва, непотрібна.

§ 4. В західньоукраїнській мові за польським впливом уживають прислівника *так* замість прикметника *такий*. Напр. у Шевченка: А де ж найде т а к і (а не: так) чорні брові 16. В пов. „На прю!“ маємо тільки польське *так:* Була так (треба: така) гарна 24, В так (такій) непевний час прийшла так (така) скора поміч 56, Зудар був так (такий) могучий. Див. докладніш РМ 1937 р. ч. 4 (52) ст. 147-148.

2. Речення.

§ 5. В головнім і в пояснювальнім реченні речення складеного дієслова мусять бути одного відповідного виду: багаторазового недоконаного, або одноразового доконаного, залежно від змісту речення. Р. Леонтович, як і взагалі галицькі письменники, часто плутає дієслівні види, напр.: Старшував усе В'юн, а нераз таки добре д о п і к (треба: допікав) Радимкові 33. Хлопці не були добре озброєні, але добре ї х а л и (треба: їздили) верхи й мали велику охоту до бою 51. Від часу до часу п о к о т и в с я (треба: котився) по сивій мряці сріблистий молодий сміх, і знов все стихало 86. Часом д о б у в (треба: добував) котрий із гудців свиріль та, неначе пробуючи, з а г р а в (треба: грав, або: загравав) кілька штудерних тонів 124. Докладніш див. РМ 1937 р. ч. 12 (60) ст. 467.

В Галичині дуже часта форма „вицілуватись“ замість літературного „поцілуватись“. Напр. у „На прю!“ читаємо: Тут дівчата вицілувались 48. „Вицілуватись“ — це багато й скрізь обціловати.

§ 6. В складенім реченні літературна мова вживає займенника *той, та, те,* а не *цей, ця, це:* Тільки *той* достойний щастя, хто боровся за нього, Б. Грінченко. В „На прю!“ маємо тут тільки місцеве *це:* Треба переблагати за це (треба: за те), що хочемо заколотити їх спокій 26. Богом святим клянуся, що це (треба: те), що знаю, поза мої зуби не вийде 27. Журило Зоряна найбільше це (треба: те), як прохарчувати людей 82. Див. мою працю: „Чистота й правильність української мови“ 1925 р. ст. 158.

§ 7. Українська мова знає присудки на *-ться, -ся,* в безпідметовім реченні, але не часто. Мова польська кохається в таких формах, чому часті вони і в Галичині: Проситься не палити, замість літературного: Просять не курити. Те саме бачимо й у „На прю!“ ст. 127: До середини в х о д и л о с я (треба: входили) через просторі ворота; через ворота в х о д и л о с я на просторе подвір'я 127. Див. мою „Чистота“ 1925 р. ст. 155.

3. Відмінки.

§ 8. Українська мова кохається головно в назовному присудка, а не в орудному, як у мові польській. Напр. у Т. Шевченка: Сотник був жонатий 432, а не: жонатим. При присудкові теперішнього часу ставимо тільки назовного (а в мові польській — орудного), напр. у Шевченка: Вона молоденька 2, а в жодному разі не: *Вона молоденькою,* бо це буде полонізм. А між тим „На прю!“ вживає власне цих польських форм: Чому ти не є моїм дядьком 15 (треба: Чому ти не мій дядько). Я є дочкою цього мужа 19 (треба: Я дочка цього мужа). Вона мені найкращою скарбницею 128 (треба: Вона мені найкраща скарбниця). Див. про це докладно РМ 1937 р. ч. 4 (52) ст. 152-160.

§ 9. Українська літературна мова кохається в знахідному відмінкові чол. роду однини в формі родового: Купив воза, Написав листа. Це буває тільки при чоловічому роді, і то тільки тоді, коли родовий закінчується на *-а* (а не на *-у*). Р. Леонтович добре пише: Дам тобі гостинця 49, Пильнували табуна 68. Явище це повстало в нашій мові для того,

щоб виразніш відрізняти підмета від обєкта, напр. у „На прю“ знаходимо на ст. 115 зовсім неясне: Удар спинив шолом (треба: Шолом спинив удара). Але Леонтович частіш уживає знахідного в формі назовного: Зірвав лист лопуху 16, Попросив кухлик меду 21, Виняв меч 35, Зловив за сук 36, Відчинив аркан 40, Відв'язала мішок 49, Він затиснув кулак 81. У всіх цих випадках треба б: Зірвав листа, Попросив кухлика, Вийняв меча і т. ін. Докладно див. РМ 1933 р. ст. 43-48, 83-90, 119-124, а також мою: „Сучасна українська літературна мова“ 1935 р. ст. 38-42.

4. Частини мови.

§ 10. Р. Леонтович часто вживає дієприкметників на *-чий,* хоч літературна мова оминає їх: Дружинники, лежачі в засідці 59. Крик потопаючих 75. Цілі хори страдаючих голосів (!) 75. Намагався сісти; окружаючі йому помогли 79. А треба: Дружинники, що лежали (або: лежачи) в засідці. Крик тих, що потопали. Цілі хори голосів тих, що страдали. Ті, що оточували, йому помагали.

Дієприкметників на *-вший* наша мова зовсім не знає. В „На прю!“ читаємо: Приїхали по у п а в ш и х в бою русичів 99, Справляли похорони по у п а в ш и м в бою 128. А треба: Приїхали по тих, що впали в бою. Справляли похорон по тих, що впали в бою. Або зам. *упавший* вживати *упалий.*

В „На прю!“ часто знаходимо слово *невиносимий:* Жара стала невиносима 75. 81. Положення стало невиносиме 75. Наша мова не знає цього слова, треба: нестéрпний, нестерпýчий, неперенóсний.

Про долю дієприкметників в українській мові докладно розповідаю в своїй праці: „Сучасна укр. літературна мова“ 1935 р. ст. 9-19.

§ 11. В Галичині часто вживають деякі дієслова без *-ся* тоді, коли літературна мова вимагає його, бо розрізняє форми з *-ся* й без нього. Напр.: бити кого - що, битися самому; вертати кого-що, вертатися самому; тільки остатися; пасти кого, пастися самому. В повісті „На прю!“ читаємо по-місцевому: Серце слабенько било 77 (треба: билось). Не треба вертати (треба: вертатися) вашими слідами 52. 68. 100. 119. 85. 81. 113. 17. 33. 28. Не хотіла остати (треба: остатися) при возах 28. 50. 81. 70. 89. Розсідлали коней, пустили їх пасти (треба: пастися) 74. 104 (хоч: Серни перестали пастися 105).

§ 12. Для зазначення бистроти й сили вживаємо дієслів на *-онути:* рубонути. В „На прю!“ маємо: Рубнув (ліпше: рубонув) по голові 116.

5. Окремі слова.

Боліти в літературній мові дієслово неперехідне: Йому (а не: його) болить голова. „На прю“ пише: Його (треба: йому) мусить боліти 94. Його (треба: йому) болить голова 82. 120. Всі кості мене (треба: мені) болять 16.

Ждати кого - чого, а не *на* кого. На себе (треба: себе) ждати 72. Ждали на угрів (треба: Ждали угрів) 73.

Приглядатися, прислуховуватися до чого. Приглянулася цим пенькам 31 (треба: до цих пеньків). Ялина прислухувалася цій розмові (ліпше: до цієї розмови) 88.

Співчувати кому, а не з ким. Товаришка співчувала зі мною (треба: співчувала мені) 87.

Стерегти зо знахідним, а не з родовим. Нехай Велес стереже твоїх стад 50 (треба: стереже твої стада).

Заклинати ким - чим, а не *на* кого - що. Заклинаю тебе на пам'ять (треба: пам'яттю) твого батька 9. Через це й вираз: „На Перуна“ 126 зовсім не можливий у нашій мові; треба: Клянусь Перуном!

Коли старший наказує, то молодший в оповід. „На прю!“ все відповідає: „Т и с к а з а в!“ 7. 9. 44. 56. 57. 58. 71. 78. 82. 91. 96. 99. 101. 102. 104. Звідки ця форма? Подібної форми в нашій мові не було й нема. Знаю цю форму з мови грецької, — Σὺ εἶπας, церковнослов.: ты реклъ еси Мт. 26. 64. 27. 11. Мр. 15. 2 і ін., але це урочиста судова формула зізнання, признання, що так. Нічого подібного жива українська мова ніколи не знала. В „Одержимій“ Лесі Українки знаходимо цю форму, але в Євангельськім, цебто еврейсько-грецькім значенні:

Месія. Ти може скажеш — любиш?
Міріям. Ти се сказав.

Я коротко розповів тільки про деякі складневі відміни галицької літературної мови. Думаю, що мої замітки не будуть зайві для кожного, хто пильнуе навчитися соборної літературної мови. Тільки з цією метою я й писав оцю статтю.

Іван Огієнко.

Особові імена учнів Перемиської української гімназії.

I. Статистика поодиноких імен.

Я використав у своїй статті 509 імен учнів теперішньої української державної гімназії в Перемишлі. Це імена, вживані здебільш у Перемищині, цебто в Перемиському й сусідніх повітах, одначе є тут багато учнів із інших околиць Галичини, навіть з-поза Галичини (напр. Волинь), а також невелика скількість дітей емігрантів з України, що своїми йменнями нераз дуже різняться від Галичан. Подаючи поодинокі ймення, зазначую теж при них для докладности суспільне становище батьків учнів і тут відрізнюю 3 шари: а) інтелігенція, що її зазначую скоротом *і*, б) міщанство, куди залічую міщан, ремісників, нижчих службовців усяких установ і т. п. — скорот *м* і в) селянство, зазначене буквою *с*.

Це важне, щоб зорієнтуватися, які ймення вживають здебільш на селі, які серед інтелігенції, які загально відомі й поширені, т. зн. уживані і на селі, і в місті, і серед селян, і серед інтелігентів та міщан. Само собою, що по числу учнів селян найбільше, далі йде інтелігенція, а потім (найменше) міщанство.

1. Найпопулярніші імена. Сюди залічую імена, що їх має більша скількість учнів, а саме 61-20.

По скількості йдуть вони так:

1)	Володимир	61 :	і 23,	м 22,	с 16,	переважає і + м
2)	Іван	52 :	і 12,	м 11,	с 29,	перев. с
3)	Богдан	41 :	і 28,	м 10,	с 3,	„ і
4)	Ярослав	38 :	і 21,	м 5,	с 12,	„ і
5)	Роман	37 :	і 18,	м 10,	с 9,	„ і
6)	Мирослав	31 :	і 14,	м 7,	с 10,	„ і
7)	Степан	20 :	і 9,	м 5,	с 15,	„ с
8)	Михайло	26 :	і 3,	м 4,	с 10,	„ с
9)	Євген	20 :	і 10,	м 6,	с 4,	„ і
10)	Йосип	20 :	і 7,	м 10,	с 3,	„ м

З переліку цих імен бачимо, що найпопулярніші серед перемиської дітвори й молоді є ймення: Володимир (61), Іван (52) і Богдан (41). Ймення Іван має тому так багато учнів, що це ймення найтиповіше для українців; недармо вороги нашої нації називали її народом Грицьків, Паньків[1], а головно Іванів, тому теж відомий галицький поет Степан Чарнецький написав був прегарний вірш п. н. „Іванови!“, в якому образово представив сумну долю наших вояків у часі світової війни, невідомих і непрославлених, а знаних загально під іменем „Іван“:

> **Іване** без роду, **Іване** без долі,
> Куди не ходив ти, чого не видав?
> У спеку і стужу, у лісі і в полі
> Ти гинув, — а славу сусід добрий взяв.[2]

Важко сказати, від чого залежить вибір батьками даного імени. Входять тут у гру національно-патріотичні огляди (напр. ймення Тарас від Шевченка, Маркіян від Шашкевича й ін.), церковно-релігійні (Йосафат від св. Йосафата, Теодосій від св. Теодосія), календарно-формальні (вибір імені від святого, що припадає на даний день, або від найближчого свята, напр. св. Петра, св. Івана, св. Миколи й ін.), локальні, особисто-приватні, головно родинні (від імен дідів, бабусь, дядьків, кумів і кум), вкінці деякі імена мило й гарно звучать, і тому подобаються, а деякі вибираються насліпо, випадково, часом надає їх священик, а нераз селяни наслідують сільських інте-

---

[1] Денис Зубрицький, духовий батько галицьких москвофілів, подаючи, як вразок літературної мови для нашого народу текста договору Ігоря в Греками, писав: „Вотъ тебѣ, галическій читатель, образецъ древнерусскаго письменнаго языка... Ты убѣдился, что это не есть болтовня какаго либо простолюдина пасѣчника **Грицька**, ниже пастуха **Панька**...“ — Д-р Кирило **Студинський**: Кореспонденція Якова Головацького в літах 1850-62. У Львові 1905. ст. LI.

[2] Сумні ідем... (Вибір поезій). Львів-Київ, 1920. ст. 2.

лігентів[1]. Можна про ім'я **Володимир** сказати, що популярність його йде від кн. Володимира Великого, **Богдан** від Б. Хмельницького, а **Ярослав** від Ярослава Мудрого[2], але не мусить бути правда на 100%, бо при них могли бути інші огляди. Це т. зв. приємні, милі йменя, що гарно звучать у здрібнілій чи пестливій формі, напр. Володко й Богданко, Даньо — це вже з традиції гарні йменя. Про інші йменя можна сказати, що вони стали популярні від деякого часу, напр. Мирослав від 1908. р.

Із статистики імен пізнаємо теж, серед якої верстви нашого народу переважають дані імена перемиських учнів, а саме серед інтелігенції: Богдан, Ярослав, Роман, Мирослав, Євген, нарівні серед інтелігенції й міщан: Володимир, серед міщанства Йосип[3], а селянства: Іван, Степан, Михайло. Це останнє дуже популярне в нас хресне йменя вже від XV століття[4].

2. Імення, вживані в середній скількості (теж досить популярні).

Сюди зараховую імена, що їх має від 18-10 учнів:

1) Микола	18: і 3, м 6, с 12,	перев. с
2) Петро	17: і 4, м 6, с 7,	„ с
3) Юрко	16: і 10, м 4, с 2,	„ і
4) Олександер	16: і 11, м 2, с 3,	„ і
5) Мирон	15: і 5, м 5, с 5	нарівні всі 3
6) Юліян[5]	12: і 6, м 4, с 2,	перев. і
7) Зиновій	11: і 6, м 4, с 1,	„ і
8) Андрій	10: і 2, м 1, с 7,	перев. с
0) Лев	10: і 5, м 2, с 3,	„ і
10) Орест	10: і 8, м 2, с —	„ і

[1] У селі Тисовій місцевий дяк поназивав своїх дітей іменами: Володимир, Ольга, Стефця, Неля.

[2] Для прикладу зацитую місце з твору сучасної письменниці Ірини Вільде: „Метелики на шпильках", Львів 1936, ст 58, де мати питає дочку, як назвати братика:

— А так, як називався син Володимира Великого, тобі подобається?

— Ярослав! — вгадала відразу Дарка... Але ми будемо кликати його „Славчик", — застерегла собі Дарка.

— Певно, — пристала відразу мама.

[3] Може під польським впливом, бо в поляків Józef — здр. Józio дуже улюблене й поширене.

[4] В. Сімович: Українські йменики чоловічого роду на -о в історичному розвитку й освітленні. — Праці Українського Високого Інституту ім Михайла Драгоманова у Празі. Науковий Збірник т. І. Прага, 1929.

[5] Рідко вживана народня форма: Улян і Уліян. Так подає Словник Б. Грінченка та Проф. Огієнко, „Рідна Мова" 1935, 298.

У цій другій групі теж переважають імена дітей інтелігенції, а ними є: Юрко, Олександер, Орест, що мають повну перевагу, бо при інших перевага є чисто формальна: Юліян, Зиновій, Лев. Імення **Мирон** має рівну скількість у всіх 3 шарах. Селянськими іменами є по скількості душ: Микола, Андрій, Петро[1]. **Микола** — це дуже популярне й миле йменя в Галичині, хоч в Україні, по думці деяких авторів, уважали його московським, а **Юрія** чисто українським[2]. У цій групі є імена зовсім звичайні, можна б назвати їх буденними, пересічними. Вони загально вживані й відомі по всіх околицях українських земель. Від цієї буденности відбігають потроху в Галичині йменя: Олександер[3], Зиновій, Орест, уживані більш ув інтелігентів, а незнані або мало відомі серед селянства. Ім'я **Юліян** мало поширене в Україні, але в Галичині відоме, бо тут у ділянці імен видно і вплив західній, і вплив найближчих сусідів, цебто польський.

3. Рідше вживані йменя (скількість від 9-5).

1) Антін	9 : і 4, м 1, с 4,	нарівні і - с
2) Маріян	9 : і 5, м 3, с 1,	перев. і
3) Василь	8 : і 2, м 0, с 6,	„ с
4) Омелян	8 : і 2, м 1, с 5,	„ с
5) Святослав	7 : і 4, м 2, с 1,	„ і
6) Федір	7 : і 0, м 1, с 6,	„ с
7) Ігор	6 : і 4, м 2, с 0,	„ і
8) Константин[4]	6 : і 5, м 1, с 0,	„ і

[1] Це йменя дуже популярне в цілому християнському світі. В сучасній формі появляється в XV. столітті; до цього часу мало церковну форму Петръ. — В. Сімович: op. cit. ст. 351.

[2] М. Лесков: Вибрані твори. Вибір П. Филиповича. Книгоспілка — ст. 111 і 114. В 1830-их рр деякі богослови Львівської Духовної Семінарії, що були вмішані в польські конспірації, ненавиділи прихильників національного напрямку під проводом М. Шашкевича та неоправдано називали їх „die Nikolaiden", цебто Миколаїнцями, прихильниками царя Миколи І. Кореспонденція Якова Головацького в літах 1835-49. Видав Д-р Кирило Студинський. Львів 1909, ст. XXI.

[3] Це йменя належить до імен, дуже поширених на українських землях уже віддавна. Пор. В. Сімович: op. cit. ст. 349.

[4] „Костянтин", як кажуть в Україні і як справ-

9) Тарас	6 : і 3,	м 1,	с 2,	перев.	і
10) Теофіль	6 : і 2,	м 2,	с 2,	нарівні всі	3
11) Олекса	6 : і 2,	м 1,	с 3,	перев.	с
12) Григорій[1]	5 : і 0,	м 2,	с 3,	„	с
13) Дмитро[2]	5 : і 1,	м 1;	с 3,	„	с
14) Любомир	5 : і 3,	м 1,	с 1,	„	і

Серед тих імен переважають імена загально відомі й поширені, селянські (по статистиці 6, а 2 нарівні, то разом 8).

З поміж селянських імен заслуговують на увагу: 1) Федір, здрібніле Федь уважане в Галичині за хлопське, тому не любить його інтелігенція, а як селянський син вийде на „пана“, то називає себе Теодором[3] (здрібніле Дорко).

2) Григорій теж типово селянське, як Іван, Василь, тому інтелігенти не вживають його, в українській гумористиці й сатирі виступає Гриць Мазниця, як тип непорадного, дурного русина. Ім'я Маріян свідчить про латинський вплив на українські імення. Імення Святослав, здр. Славко дуже популярне й улюблене, але в цьому випадку не показалося таким популярним, як Володимир або Богдан. Ім'я Тарас — це безумовно вплив величі й авреолі імення Шевченка. Такі імена, як Ігор, Святослав, почасті Любомир, це імення групи української, що її називають у нас слов'янською. Після війни, в зв'язку з підкреслюванням у нас впливу історичної традиції й національного виховання, щораз більш уживають у нас цих імен; я назвав би їх історичними іменами, цебто вживаними в нашій історії й тому саме улюбленими, цінними й дорогими. Взагалі, теперішня наша інтелігенція закидає давні, прості імення й уживає рідших, до певного ступня нових, цікавіших, екзотичних. Цих нових імен не боїться тепер і простолюддя, як це було давніш, коли передавано собі з уст до уст анекдоти на тему перекручування складних імен (грецького й латинського походження) нашими селянами, напр. як із Венедикта роблено Медведика, а з Теофіла — Тимофія, що подав був у своїй сміховинці-сатирі Осип Маковей[1].

(Кінець буде).

Перемишль. Евген Грицак.

ді повинно бути, в Галичині не вживають. Церковне давне: Костянтинъ, нове: Константинъ.

[1] Народня форма: Гри́гір (у Галичині не вживана). І. Огієнко: Наші особові імення. „Рідна Моза“ III, ст. 295.

[2] Це імення теж дуже поширене серед нашого народу. Його церк. форма Димитрій, староукраїнська Димитръ, Дьмитръ. У вигляді Дмитро появляється аж у XVI. столітті. — В. Сімович: op. cit. ст. 353.

[3] До світової війни наші галицькі інтелігенти соромились імен у простонародньому вигляді й уживали їх у церковній вимові, а головно робили це москвофіли, як про це згадує О. Маковей у своїх сатирах (Прижмуреним оком, Львів, 1923. ст. 29):

— „Маю честь представитися: Михайло Медвідь.

— Не Михайло, лише Михаїл — поправив о. совітник. — Ви Українчик?

— Так“.

Але ще й тепер видно залишки цього: в нас і досі здебільш уживають імен у „поважній“ церковній формі: Ізидор Діоніз, Константин, Теодор, а не чисто народніх: Сидір, Денис Кость, Федір. В Україні такі архаїчні імення давно вже стали анахронічні й там запанували чисто народні.

[1] „Трудне ім'я“ в збірці: „Прижмуреним оком“. Львів-Київ, 1923, ст. 79-83.

Складня української мови.

III. Слова поза реченням.

Усі члени речення, що ми їх вище проаналізували, як основні: підмет із присудком, так і пояснювальні: пояснення йменникове, прикметникове з прикладкою й прислівникове, знаходяться в певній залежності один від одного, конче паруються, взагалі ж — це органічні члени речення.

Але крім цих членів у реченні маємо ще не мало таких слів, що до основного складу речення не входять, стоять ніби поза ним, з органічними членами речення граматично нічим не в'яжуться, а тому й відділюються від них комою. Це члени речення не органічні, що тільки приєднуються до нього для надання йому головно емоціонального характеру. Сюди належать: вставні слова й вставні речення, вигуки й вигукові прислівники.

Поміж цими двома категоріями членів

речення, так би сказати на межі поміж ними знаходяться, як ми бачили, кличні слова, що своїм змістом в'яжуться, як і підмет, з присудком, а формою стоять поза реченням. Прикладка так тісно в'яжеться до свого йменника, що ми віднесли її до членів органічних, а через її зміст розглядали її разом із поясненням прикметниковим.

1. Вставні слова й речення.

Маємо багато різних способів зазначати своє ставлення до того, що говоримо; таке виявлення стосунку оповідача до висловленої ним думки сильно допомагає легче розуміти речення. Напр.: Блукає, кажуть, той князь до цього часу по пущі, Кул. Сподобавсь, видимо, козак дівчині, Кул. В цих і под. реченнях словами *кажуть*, *видимо* і т. ін. автор підкреслює, що він того, про що говорить, достотно не знає, а тільки про таке *кажуть*, або це *видимо*, що так.

Слова, що показують ставлення оповідача до його мови, звуться вставними слова́ми. Вставних слів у нашій мові надзвичайно багато, цебто те чи те зазначення свого ставлення до висловлюваної думки в живій мові дуже часте, як окрема синтаксична форма. Це стародавня форма в нашій мові, добре знана в нас із найдавніших пам'яток, форма, що з часом усе збільшується й активізується.

Таким чином вставні слова, хоч і стоять поза реченням, проте мають деякий стосунок до присудка: вони його доповнюють або й змінюють; цією своєю рисою вставні слова наближуються до звичайних прислівників.

Таким чином, як бачимо, вставні слова відіграють дуже важливу ролю в нашім реченні: Хоч вони стоять і поза реченням, але опустити їх із речення, без зміни його сенсу не можна, а тому ніяк не можу погодитися з твердженням Шахматова, ніби вставні слова „представляются устранимыми без нарушения смысла предложения“ (ст. 258).

Повстання вставних слів надзвичайно цікаве, — багато з них були колись самостійними реченнями, але через часте вживання скоротилися (зредукувалися); ось через те вставні слова нерідко можна без труду обернути назад у речення самостійні, напр.: бач — бачиш чи бачте, будьласка — будь ласкав, мабуть — має бути і т. ін. Часом вставне слово відіграє ролю ніби сполучника в реченні, коли ми не вирізнюємо його особливою інтонацією.

Таким чином вставні слова — це не звичайні слова, бо психологічно ми сприймаємо їх за цілі речення. Усі ці слова ясно показують, що це слова оповідача, і що ними він хоче зазначити свій стосунок до того, про що сам оповідає. Словами цими найчастіш зазначається сумнів чи непевність до оповідання, чи взагалі оповідач покликається ними на непевне джерело своїх відомостей.

Найкращою класифікацією вставних слів може бути їхнє повстання, а що вони походять від речень звичайних, то їх можна поділити на вставні слова одночленні й двочленні.

Одночленні вставні слова найчастіш бувають безпідметові, цебто такі, що висловлені самим присудком. Сюди найперше стосуються дієслова теперішнього часу 1, 2 й 3 осіб обох чисел, напр.: думаю, бачу, чуєш, знаєш, бачиш, бач, каже, може, завважимо, чуєте, думаєте, знаєте, бачите, бачте, повірите, скажуть і т. ін. Ці вставні слова заховують іще своє виразне значення окремих речень, хоч маємо вже й такі дієслова, що втрачають свою давню форму й поволі наближаються до прислівників, напр.: бач — бачиш і ін.

Багато вставних слів мають форму приказового способу обох чисел: гляди, знай, дивись, не бійсь, вибач, вибачай, вибачайте, глядіть, скажіть, дивіться, будьласка (будь ласкав) і т. ін. Напр.: Того, вибачайте, не знаю. Ти, не бійсь, забув про мене. Не рідко й речення, куди додані вставні слова, має наказовий спосіб: Гляди, зайди додому. Не минайте, глядіть, нас.

Частенько за вставні слова править дійменник: знать — знати, має бути — мабуть, признатись, краще сказати, сказати б, так сказати, мусить бути, дякувати Господеві, що й казати, сказати правду, ніде правди діти, хвалити Бога і т. ін.

Безособові дієслова чи дієслова безособового характеру дуже часто творять вставні слова: здається, розуміється, згадується, бачиться, бачся, здавалось, бувало, було, значить, значиться, виходить, мовляв, може, може бути, може статись, кажуть, видно, сказано і т. ін.; а то з додатком *як:* як говориться, як кажуть, як водиться, як здається і т. ін.

Серед вставних слів дуже багато прислівників, напр.: звичайно, певне, мабуть, відомо, звісно, видно, очевидячки, либонь, ніби, поперше, подруге і т. д., по-моєму, по-твоєму і т. д., потім, накінець, пак, далебі, бігме і т. ін. Багато прислівників іменникових: шкода, на жаль, наприклад, на мій погляд, на мою думку, таким чином, таким способом, таким робом, приміром, словом, щоправда, по правді, правда і т. ін. А то дієприслівники, частіш у сполуці з іншими словами: не при хаті згадуючи, не про вас кажучи, говорячи правду, не вам кажучи і т. ін.

Нарешті, маємо одночленні безприсудкові, цебто йменникові речення серед вставних слів: воля ваша, дяка Господеві, одно слово, слава Богу, річ певна, відома річ і т. ін.

Нерідко вставними бувають і двочленні речення, цебто такі, що складаються з граматичних підмета й присудка, напр.: я знаю, я бачу, я думаю, ви знаєте, Бог дасть, Бог знає, як я бачу, як я знаю, як той казав, борони Боже, прости Боже і т. ін.

Здається, до вставних слів треба віднести й речення лайливі та клятьби: щоб тобі пусто, чорт візьми, їй Богу і т. ін.

Оце головні групи вставних слів. Треба тільки пам'ятати, що вставні слова ми завжди вимовляємо з такою інтонацією, що голосом своїм підкреслюємо їхнє вставлення, що вони не належать до речення, що їхня роля — поза реченням; звичайно це робимо сильним пониженням голосу, їх вимовляючи. Таким чином самою вимовою ми завжди показуєм, котре саме слово вставне.

Ці ж самі слова, що бувають вставними, особливо прислівники, ці ж самі слова часто можуть бути й звичайними прислівниками, цебто прислівниковим поясненням до присудка в реченні. Треба добре пильнувати, щоб не змішувати вставних слів із звичайними словами, особливо прислівниками; в живій мові вставні слова пізнаємо з їхньої інтонації, а в мові писаній їх конче беруть у коми, і це нам показує, що то слова вставні. Напр. різні речення: По-моєму, дощу не буде, і: Не буде по моєму (бажанню), Він певно не приїде, і: Він, певне, не приїде. Коли прислівника вимовляємо без жодного зазначення сумніву, то це ознака, що то не вставне слово: А м о ж е то така правда, як на вербі груші, Шевч. 349.

Вставні слова зовсім не в'яжуться з іншими членами речення, стоять поза реченням, тільки значенево трохи стосуючись до присудка. Ось через це ми їх конче виділюємо від речення комами.

Подаю тут трохи прикладів на вставні слова з Шевченкового „Кобзаря": М о ж е, вийшла русалонька матері шукати, а, м о ж е, жде козаченька 1. Так ворожка поробила, щоб, б а ч, спала й виглядала 1. Обіцявся вернутися, та, м а б у т ь, загинув 2. З н а т ь, добре спить, що не чує, з н а т ь, добре заснула 5. А, м о ж е, вже відчинила не мені, — другому 5. Б а ч, заснула, виглядавши 6. Ідуть дівчата в поле жати, та, з н а й, співають ідучи 6. Ото ж то, б а ч и ш, не бреши! 342. А вдові убогій, м а б у т ь, не до Його 343. З в и ч а й н о, мати 343. А я, п р и з н а т ь с я, думав 345. Коли не дам ради, то тоді вже, п е в н е, треба іти в найми знову 347. Отже, д а л е б і, не знаю 349. Брешеш, с к а ж у т ь, сякий — такий 22. Щоб, з н а є т е, дома не журились 22. М а б у т ь, сама вчила 14. З д а є т ь с я панують 20. Л и б о н ь, ідуть москалики 25. І ви, б а ч у, люди 25. Іде шляхом молодиця, м у с и т ь б у т и, з прощі 22. Гуляючи, я к т о й к а з а в, шматок хліба ззісти 195.

Зверну тут увагу на *бувало, було*, що часто вживаються в розповідних реченнях, прикрашуючи нашу мову, чому їх люблять добрі стилісти. Так, у Шевченковому „Кобзарі" знаходимо: Бувало, в неділю батько діда просить 123. Дівчата, бувало, і днювали й ночували

289. Усе, було, розказує 292. Виспівую, було, та плачу 338. Часте це й у Творах Марка Вовчка: Як учепляться цілувати, то, було, й роботу з рук вихоплять І 9. Прийду, було, до них у гостину ІІ 22. В „Пані Тадеуші" М. Рильського: Бувало, сами їх тягнуть 51. А то над річкою, було, собі стоїть 48. В „Лісовій пісні" Лесі Українки (Твори VIII): Я тут, було, в дряговині загруз 207. Було, і цапа чорного держить, я блискавкою мчу, було, на цапі 232. Це *було* часом не беруть у коми.

Вставні двочленні речення, коли вони невеликі, або й одночленні з декількох слів, так само беремо в коми: Брехнею, кажуть люди, світ пройдеш, та назад не вернешся, Номис. Вони, кажу вам, прозябають, або, по-вашому, ростуть, Шевченко 348.

Коли хочемо на вставне речення, чи й на вставне слово, звернути підкреслену увагу, то замість коми ставимо риски: Ті ридання металеві — знак, що хтось розстався з світом — тут нікого не тревожать, Фр. А я — аж страшно, як згадаю! — я сам пішов у москалі, Шевч. Ішли цигани, а йдучи — звичайне, вольнії — співали, Шевч. 276.

Вставне ж двочленне речення, що змістом своїм зовсім відмінне від того, куди вставлене, беремо в дужки: Мені до уст сьогодні донесли: один паливода (і цар перехристився) з трьома жінками оженився, Глібів. У Шевченка: Не спалося, а ніч як море (хоч ділялось не в осени, так у неволі) 301. Цікаві (ніде правди діти!) підкралися, щоб ізлякать 6. Може, снився таки й зять (бо вже Катруся підростала) 334. Таки ж у тім селі трудящий (бо всюди сироти — ледащо) у наймах виріс сирота 343. Брешеш, скажуть, сякий-такий (звичайно, не в очі) 22.

Вставні слова — форма дуже давня, їх знають стародавні мови, добре їх знає й стара українська мова. Так, у „Слові о полку Ігоровім" XII в. ці форми зовсім розвинені: Хощу бо, рече, копіє преломити 97, Полечу, рече, зегзицею по Дунаєви 123, Крычат телѣгы полунощы, рци, лебеди роспужены 98. Або в Літопису Лаврінові (по 2 вид.): Приходивши єму ко царю, якоже сказають... 9. Словѣньску же языку, якоже рекохом... 10.

Література. Овсянико-Куликовскій 293-295. В. Сімович 380-383. Сивявський: Норми 307-309. А. Шахматов: Синтаксис 1925 р. І 18, 30 (§ 32), 40, 258-266 (§§ 353-363). J. Łoś: Język polski 200. М. А. Тростниковъ: Вводное слово, „Педагогическій Сборникъ" 1903 р. т. III кн 12 ст. 520-521, 1904 р. кн. 2 ст. 151-155, 1905 р. кн. 7. Богородицкій: Общій курсъ, 332. Е. Будде: Основы, РФВ т. 70 ст. 227. Пешковский: Русский синтасис в научном освещении 470-500.

2. Вигуки.

Багато маємо в нашій мові найрізніших вигукових слів, що не в'яжуться ні з яким членом речення, цебто стоять поза реченням. Про них проф. Д. Овсянико-Куликовський пише (Синтаксис, ст. 48): „Вигук, як вираз почуття, а не думки, не є правдива частина мови: він немає ані ознаки, ані граматичної форми. Його можна назвати фіктивною частиною мови. Через це вигук і не входить у склад речення, а стоїть поза ним". Серед вигуків маємо багато таких слів, що виявляють нерозвинене, початкове речення, чому вони й мусять стояти поза реченням. Коли вигука вимовляємо без більшої сили, ставимо по ньому кому, в іншому ж разі — окличника. Напр.: О, не одна ти в рідній оселі, квітко! Олесь. О, прийде запевне той день! Грінч. Гей, розіб'є, Дніпро, турчин скоро шатро Манджура. Ух! Ух! Солом'яний дух! Шевч. Або в Лесі Українки (Твори, т. VI): О, краще б я тепер життя їй перетяла 162. Ой, горе! кров і помста! 163. Ох, ти ще пізнаєш 175. Ох, скільки жертов! 182. Гей, не чіпляйсь до слів! 183.

3. Вигукові прислівники.

В нашій мові на початку речень часто ставляться вигукові прислівники заперечення, притакування чи просто з характером вигуку: ні, так, дарма, буде, годі, отож, отже, еге, ет і т. ін. Усі ці слова вимовляємо з певною інтонацією різної сили, і всі вони ні з яким словом у реченні не в'яжуться, не паруються, цебто стоять поза реченням, а тому по них конче ставимо кому. Напр.: Так, я буду крізь сльози сміятись! Л. Укр.

Ні, не дави, туманочку! Шевч. Ет, глупа ніч не буде вікувать! М. Стар. Годі, далі не йду!

На кінці таких речень, як бачимо, звичайно буває окличник.

Коли ж ці слова вимовляємо з дуже великою силою, то по них ставимо не кому, але окличника, а самі ці слова виразніше стають за коротке нерозвинене речення: Так! Цього не зміню я.

Іван Огієнко.

Практичні лекції літературної мови.

Наймичка.

Ввійшли в[1] хату. Катерина
Їй ноги умила
Й полуднувать[162] посадила.
Не пила й не їла
Моя Ганна[100]. — „Катерино!
Коли в нас неділя?“
„Після завтра“. — „Треба буде[67]
Акафист[43] найняти
Миколаєві святому
Й на часточку[163] дати, —
Бо щось Марко[80] забарився...
Може, де в дорозі
Занедужав, сохрань[164] Боже“!
Й покапали сльози[165]
З старих очей замучених.
Ледве-ледве[103] встала
Із-за стола. „Катерино!
Не та я вже стала:[166]
Зледащіла, нездужаю
І на ноги стати!
Тяжко[49], Катре, умирати[50]
В чужій теплій хаті!“

Занедужала небога[89]
Уже й причащали,
Й маслосвятіє справляли,
Ні, — не помагало!
Старий Трохим понадвір'ю[167]
Мов[65] убитий[1] ходить,
Катерина з болящої[96]
І очей не[12] зводить,
Катерина коло неї
І днює й ночує.
А тим часом сичі вночі
Недобре віщують
На коморі. Боляща[96]
Щодень, щогодина[97],
Ледве[103] чути, питається:
„Доню, Катерино!
Що, ще[116] Марко не приїхав?
Ох, якби я знала,
Що діждуся, що побачу,
То ще б підождала“!

Іде Марко[80] з чумаками
Ідучи співає,
Не поспіша[72] до господи,
Воли попасає.
Везе Марко Катерині
Сукна дорогого,
А батькові[123] шитий пояс[43]
Шовку червоного,
А наймичці на очіпок[168]
Парчі[169] золотої
І червону добру хустку
З білою габою[170],
А діточкам[35] черевики,
Фиґ та винограду,
А всім вкупі червоного
Вина з Цареграду[171]
Відер з троє у барилі[172],
І кав'яру[173] з Дону, —
Всього[174] везе, та не знає,
Що діється дома[175]!

Іде Марко, не журиться.
Прийшов, слава Богу!
І ворота одчиняє[33],
І молиться Богу[83].
„Чи ти чуєш, Катерино?
Біжи зустрічати!
Уже прийшов! Біжи швидче,
Швидче веди в хату!
Слава Тобі, Спасителю!
Насилу діждала“!

---

[162] *Полуднувати* чи *полуднати* — їсти по обіді, підвечіркувати. [163] *Часточка* — часточка св. Дарів; проскурка за здоров'я або за впокій когось. [164] Сохрань чи боронь — борони Боже, але не хрань Боже. [165] Сльози, а не слези. [166] Рідше: Не тією я вже стала. [167] *Понадвір'ю* — надворі, коло хати.

[168] *Очіпок* — убір на голову замужньої жінки [169] *Парча* — шовкова матерія, заткана золотими або срібними нитками [170] *Габа* — біле турецьке сукно. [171] Цареград — Костянтинопіль. [172] *Барило* — бочечка. [173] *Кав'яр* — ікра. [174] А не: всего. [175] Частіш: удома.

І „Отче наш“ ти́хо-ти́хо,
Мов[65] крізь со́н, чита́ла.
Стари́й воли́[40] випряга́є,
Зано́зи[176] хова́є
Мере́жані, а Катру́ся
Ма́рка[80] огляда́є.
„А де ж[177] Га́нна[100], Катери́но?
Я так і байду́же!
Чи не вме́рла?“ — „Ні, не вме́рла,
А ду́же незду́жа[72].
Ході́м[66] лише́нь[63] в малу́ ха́ту[144],
По́ки випряга́є
Ба́тько[123] воли́[40]; вона́ тебе́[7],
Ма́рку, дожида́є“.
Ввійшо́в Марко в те́плу ха́ту
І став у по́рога[119] —
Аж злякався... Га́нна[100] ше́пче:
„Сла́ва... сла́ва Бо́гу[83]!
Ходи́ сюди́, не лякайся!..
Ви́йди, Ка́тре, з ха́ти!
Я щось ма́ю розпита́ти[109],
Де́що[178] розказа́ти“[109].
Ви́йшла з[179] ха́ти Катери́на,
А Ма́рко схили́вся
До на́ймички у[1] го́лови.
„Ма́рку! Подиви́ся[180],
Подиви́ся ти на ме́не[7]!
Бач[56], як я змарні́ла?
Я не Га́нна[100], не на́ймичка,
Я...“ Та й заніміла.
Ма́рко пла́кав, дивува́вся.
Знов[58] о́чі одкри́ла[33]
Пи́льно-пи́льно подиви́лась[117], —
Й сльо́зи[27] покоти́лись[117].
„Прости́ мене́[7]! Я кара́лась[117]
Ввесь[181] вік в чужі́й ха́ті...
Прости́ мене́[7] мі́й си́ночку!
Я... я твоя́ ма́ти[182]!“
Та й[183] замо́вкла... Ма́рко слу́хав,
І земля дрижа́ла[16].
Проки́нувся... До ма́тері —
А ма́ти[70] вже[1] спа́ла[184]!

13. XI. 1845.
Переяслав.

Тара́с Шевче́нко.

---

[176] *Зано́з*, мн. *зано́зи*, — кий, що затикається до кінця ярма. [177] Частки *б*, *ж* пишемо окремо від слова, див. „Рідне Писання“ § 254. 255. [178] *Це́що* — це щось; не вживайте *дещо* замість *трохи*. [179] По голосній звичайно пишемо *з*, а по приголосній *із*, але не завжди; *зі* в літературній мові не вживається. [180] А не: подиви; кажіть: *дивись*, а не: *диви*. [181] Завжди пишемо *ввесь* чи *увесь*, а не архаїчне *весь*. [182] Не кажіть спольська: Я твоєю матір'ю, або: Земля свідком минувшини, а тільки: Земля — свідок минувшини. [183] Писати треба тільки *та й*, а не: *тай*. [184] Звичайно вживаємо множини шани: Мати вже спали.

Для спочинку.

Життя й діяльність Федька Гуски.

I.

Трудовий день комсомольця Федька Гуски*.

Зустрів я оце якось свого давнього товариша — Федю Гуску. Сумни́й він та невеселий. Питаю:

— Чого, Федю, на життя так неве́село дивишся?

Сів біля мене Фе́дя, плюнув через губу (по давні́й звичці) та сумно-пресумно:

— Ех, братішка, — умов для праці немає. Затирають нас... Кожен тобі пакість норови́ть[1] підстроїти, бюро́м лякає, хулiга́ном[2] узиває!...

— ...Вдома, й то споко́ю тобі не дають, — казав далі Федя. Прокинувся я вчора ранком, а мати ще снідати не зварила. І сказав я їй усього дві слові: мовляв, мамашо, пора вам продукційність праці підвищити: пораєтесь біля печі років тридцять, а кваліфікації ні на копійку.

А вона й скипіла:

— Тобі й їсти не слід би давати... Бродиш, як барбос[3] той, — як тебе в комсомолі[4] тільки де́ржать?!

---

* Оповідання: „Трудовий день комсомольця Федька Гуски“ беремо з „Гуморесок“ 1929 р. молодого радянського гумориста Юрія Вухналя, що дав цілу низку таких оповідань під назвою: „Життя й діяльність Федька Гуски“, — змальовуючи в них негативні риси комсомольців. З цієї збірки подамо в „Рідній Мові“ декілька кращих оповідань.

[1] Норови́ть — рос. слово: шукає нагоди.
[2] Хулiга́н — бандит, погромник, бешкетник.
[3] В Вел. Україні барбосом звали й поліціянта.
[4] Комсомол — Комуністичний Союз Молоді.

— Киньте, — кажу, — мамашо, бухтіти[5]. Не розумієте потреб сьогоднішнього дня, то й не сікайтесь, і організації не чіпайте — у мене на́грузка[6]. А не дасте снідати, — сам у по́гріб[6] піду й молока нап'юся.

Мати за чаплію[7] та в опозицію:

— Я тобі голову розвалю!

І стало мені обра́зливо, і подавсь я геть із хати. Іду собі вулицею, аж гульк, — лежить проти двору баби Одарки собака. Хвіст одкинула й очі заплющила.

Не інакше, — думаю, — як скаже́на[8]... Одвернись тільки, а вона тебе за ногу цап, — і пропадай, Федько́ Гуско, не на фронті революції, а в ото́ченні мирному!

Думаю — вбити треба, поки людей не поколо́шкала. Узяв каменю́ку й а́хнув її, — так вона й не тріпону́лася!

Як вибігла тут баба, як заголосить[9]:

— Та чи вона тебе чіпа́ла? За що́ ти собаку безневинну погубив, барбо́се[3] ти іродський?

Підступив я до неї та на вухо:

— В ДПУ[10] хочеш? Ти не бачила, як вона очима водила та як хвоста була́ одкинула? Та вона в тебе самасше́дча![11]

А вона мені:

— Сам ти самасше́дчий!

Досадно мені стало, — як ти її переконаєш?... Повернувся й пішов собі до сельбу́ду[12].

— Слиш, паца́н[13], — питаю піонера[14], — в сельбу́ді хто є?

А воно мені:

— Який я тобі паца́н?!

Взяв я його за гузи́ра[15] однією рукою, а дру́гою за вухо.

— Так ти, — кажу́, — отак на пита́ння старо́ї гва́рдії[16] відповідаєш? Та ти знаєш, гнидо ти аліментáрна[17], може я за тебе страждав у революцію! Ех ти, зміно єрундо́ва![18]

Та керуючою рукою по задниці його, по задниці... Верещить воно, пручається. Пустив я його́, а самому досадно: зміни[12] путящої немає!

Зайшов у сельбуд[12], а там сидить Прíся. Я до неї, як товариш, положив руку їй на груди й хотів побала́кати про внутрішній стан нашої продукції, а вона як заверещить та від мене.

Тоді я їй:

— Ех ти, міщанка, наскрізь прогнила! Може товариш на політичну тему хотів із тобою побала́кати, а ти тікаєш... Міщанка ти!

Вийшов із сельбуду, і світ мені не милий...

А тут назустріч суне піп, та в новíй ря́сі[19]. Не витримав я... плюнув на його ря́су та голосом, повним пролетарської зневаги:

— Ех ти, о́піюм!

А він:

— Ви, товаришу Федоре Гуско, пообережніш, а то я за таку антирелігійну пропаганду жалітися буду.

А я йому́:

— Цить, а то вмреш!... За себе не ручаюсь...

І сумно мені, пресумно: о́піюм, так би мовити, і той тобі огризається...

Іду повз[20] крамни́цю, а там очи́щену[21] виставлено — так я з горя й хильнув. Та й подумати так: ну, не питиму я, не питимеш ти, а там третій пити не схоче. Питаю я тебе, хто ж тоді питиме? А випустили: збиток види́мий державі.

Не пригадую я після того нічого, — не стільки від горілки, як од горя.

А на другий день на бюро́ мене.

— А за що? За віщо?

Федько́ подивився на мене, шукаючи співчуття.

---

[5] Бухтіти — гарчати, бурчати. [6] Нагрузка — забагато праці, перепрацювання. [6a] Погріб — пивниця. [7] Чаплія — сковородник, яким виймають сковороду з печі. [8] В Галичині кажуть „встекла“, з польського wściekła. [9] Голосити — голосно, сильно плакати. [10] ДПУ — Державна Політична Управа, або ГПУ. [11] Російське „сумасшедший“ — божевільний, навіжений. [12] Сельбуд — сільський просвітний будинок. [13] Пацан — смаркач, молодий бродяга. [14] Піонер — член гуртка дітей-комуністів. [15] За гузир — за коси, за волосся. [16] Стара гвардія комуністів.

[17] Алíменти — плата на утримання дитини, особливо нешлюбної; звідси „гнида аліментарна“ — байстрюк. [18] Зміна — зміна старих молодими; єрунда́ — нісенітниця. [19] Ря́са — священича одіж, сутана. [20] Повз — біля, коло чого. [21] Очищену горілку.

— Та воно, бач, Федю, не добре таки ти робиш, — промовив я.

Федько враз одсунувся од мене:

— Ах ти, угодовець! А ще товаришем звешся! Зачу́ха ти, а не товариш!...

Я змовчав. Правду кажучи, боявся, щоб мій закади́чний[22] товариш Федір Гуска по вуху мене не дзе́нькнув...

Юрій Вухналь.

[22] Закадичний — рос. слово: нерозлучний, щирий.

А ми радіємо, що „Рідна Мова" виходить!

Пишу Вам цього листа спільно з своєю дружиною, як і спільно навчаємось із „РМ". Прийміть же наше щире висловлення, з якою глибокою радістю прийняли ми те число „РМ", що прийшло по перерві по вакаціях. Адже знаючи тяжкі обставини „РМ", тож іздавалося нам із болем душі, що може сталося так, що ця цінна рідномовна наука буде змушена на якийсь час перестати виходити Так ми й кажемо, що з появою згаданого числа „РМ" повіяло на нас ніби збудним духом весняного сонця, що наповняє серце втіхою й дає надії на ліпше, на краще.

Праця Ваша засіяна по всьому рідномовному ґрунті. Куди тільки оком кинеш, так і видно скрізь цю блискучу окрасу нашої мови, — мов ті зорі, що світяться вночі на небі. Ви ясно вказали на ті животворні джерела, що український народ повинен тільки звідтіль черпати знання мови своєї, особливо ж з Т. Шевченка, що б'є вічною не вичерпною красою.

Нехай же сама свята справедливість буде Вашою невідступною помічницею у тому ділі, а ми перед тією Вашою працею схиляємо низько свої голови.

Дивує нас, чому то в інших народів зовсім інакше дивляться на таку науку, аніж ми, українці. В нас навіть без сорома — шкодять розвоєві „РМ"...

Із сумом згадуємо людей, що знаємо їх особисто, як вони вперто вороже виступають проти „РМ", а крадьки... навчаються з неї... І навіщо так робити? Невже ж люди не бачать цього? Бачать, добре бачать!..

Знаємо й учителів, що позичають „РМ" в других людей... Чи ж заставляє якась сила робити це так?

Або таке. Написала дитина слово *це*, а друга звертається до вчительки й каже: „Вона не пише так, як у підручнику, бо там написано *се*". Та розумна вчителька миттю відповіла: „Ні, це друкарська помилка, — треба писати *це*, а не *се*".

Знов же навчає один учитель і каже *япко* по-українському, а дитина відповідає голосно: „РМ" навчає писати *яблоко*... І таке інше.

Тепер іще кілька слів про газетну мову. Ось приклади: „Страшні морди жінок", „морди священиків", „жінка, яка лежала нага з отвореними очима, звернена на праву сторону, яка виглядала ще молода". „А двох жінок стояли, які плакали". Або це накопичування вбезладі слів на -ння: Питання заснованя корпорації, Роблять приготовання на створення. Та хто його зрахує та запам'ятає все це?

На цьому й кінчатиму листа в тій вірі, що Ви, Достойний Професоре, вибачите нам, старим Вашим учням, за всі тут пороблені помилки.

Від щирого серця вітаємо Вас добрим здоров'ям. Із найглибшою до Вас пошаною.

Альонза, Ман. 4. XI. 1937. Канада.

Осип та Марія Задурович.

Життя слів.

Педагог, слово грецьке, пережило цікаву історію розвитку свого значення. Грецьке παιδαγωγός, лат. paedagogus — це був „той, що веде дитину, — дітоводець". „Педаго́гією", цебто проводженням дитини з дому багатого грека до школи та зо школи додому, спочатку займався звичайний раб; з бігом часу цей же раб став доглядати за дитиною. Ще пізніш стали вибирати на „педаго́га"

освіченішого раба, а вкінці таким „педагогам" навіть доручувано початкове виховання дітей. А коли повстали організ вані школи, то на їхніх учителів перенесено стару, трохи невідповідну назву „дітоводців" — „педагогів".

Потакувати — говорити „так" на предложення чогось, цебто на все згоджуватись, а особливо при розмові з людьми. Звідси повстали слова: потакáйло або потакáч чи потакóвник, потáкатися — умовлятися й т. ін. Пор. приповістки: Потакáч тим і живе, що язиком грає. Мовчи та потакуй. У Лесі Українки („На полі крови" ст. 32): Мовчки потакує головою.

Посідáти давнє слово, визначало перше — сидіти вище когось (вдавнину, коли ще існувало т. зв. місництво — кому де сидіти). В пам'ятці XIV віку читаємо: Не сяди на преднемь мѣстѣ, єгда кто чьстьнѣи тобѣ будуть званыихъ, и пришедъ звавши тя и речеть ти: друже, даи же сему мѣсто, и тогда начнеши с соромомъ посѣдатися ниже (Срезневський, Матеріалы II 1282). Пречистий приклад на це слово знайшов я в Литовській Метриці кн. X т. 195 ст. 444, 1511 рік: Полоцький єпископ скаржитьса на Володимирського, хто має вище сидіти, доводячи, що він; бояри-свідки показали, що „николи Владыка Володимерскій Владыки Полоцкого не поседали, але завжды Владикы Полоцкіє вышей Владык Володимерских сежывали". А з часом і повстало звідсі нове значення слова посідáти, посісти: перемагати, заволодіти; з цим новим значенням слово це не рідке, див. у Словнику Б. Грінченка III 360 багато прикладів із добрих джерел. Річ ясна, наше „посідати" розвилося незалежно від польського posiadać, що має таку саму долю.

Пранці — назва хвороби сифіліс; пранцювáтий, пранцювáтіти. З XV ст. дуже поширена була назва цієї хвороби „французька" (ніби хворобу цю занесли з Гаїті до Європи матроси Колумба), звідки повстала й наша назва „пранці" чи „пранець", зо звичайною зміною f на наше *п*.

Презирство — погорда, зневага; **презирливий** — згірдливий, погордливий, згірдний, зневажливий. Стародавні вирази, відомі в пам'ятках із XI в.: „прѣзорьство" — гордість, пиха, „прѣзоривый" — гордий, пишний, „прѣзирати" — зневажати. Тут „прѣ-" (пре-) пере, а тому „презирливий" — хто перезирає, дивиться через вас, хто недобачає вас. В Словнику Памви Беринди 1627 р. гарно перекладено: презираю — переношу оком, погоржаю; презрѣ — перебачил; презорство — пыха, гордость, перебаченє (з вид. 1653 р. ст. 120). Первісне значення цих слів знати добре з цього речення Київської Учительної Євангелії 1637 р. ст. 89: Жебы сиротъ окомъ своим не переносили.

Приємний має довгу історію повстання, — це дослівний переклад церковнослов'янського приꙗтєнъ — той, кого приймають, гідний приняття, а вже пізніше значення — милий. Церковна форма — дослівний переклад грецького δεκτός. Пам'ятки наші XI-XII віків знають старе й нове значення слова „приятенъ".

Приличний — це той, кого зловлено з „лицем", цебто на крадежу, на гарячому вчинкові. Ось приклади з Полтавських судових актів 1656-1670 р.: Того злочинца, яко приличного, веден на шибеницу быт мает без жадноє фолги 33, Декрет злодія приличного одного дня трикрот может мучит 119, Межи себе обмовивши, яко злодія приличного, на шибиницу сказали єсмо 73. Пізніш, коли „лице" стало визначати взагалі „доказ", і то не тільки доказ зловленого на гарячому вчинкові, але частіш доказ невинности, тоді змінилось і значення слова „приличний": так стали звати тих, хто мав докази своєї невинности, а „безличними" стали ті, що не мали цього вже нового „лиця", цебто доказу невинности.

Присíбó, присяйбо повстало з „присягаю Богові", що так, скорочений вираз божіння. Пор. їйбо, спасибі, далебі.

Притча — дуже часте з Євангелії слово, де визначає приклад, уподібнення, приповість. Але вже в Євангелії є притчі, що в них дієві особи терплять якусь біду, чому вже з дуже давнього часу „притча" стала визначати й випадок, біду, предмет поголосок. Цікаво, що це останнє значення добре заховала

й наша мова. В Шевченковім „Кобзарі“, напр., читаємо: Довелось самому притчею стати добрим людям 444. (Моя дума) притчею стане розпинателям народнім 500. Псалтир 43[15]: притча въ языцѣхъ — посміховище між народами.

Причина з давнього часу, крім значення „початок“, визначала ще нещастя, біду, а також зіпсуття й божевілля. Це останнє значення добре знане в нашій мові, напр. у Шевченка, „Кобзар“ 4: Отаку то їй причину ворожка зробила. Звідси повстало й наше „причинний“: зіпсутий, не сповна розуму. Напр. у Шевченка: Й сама не зна (бо причинна), що такеє робить 1.

Причинний — див. причина.

Пробачити див. бачити.

Провінція, лат. provincia, визначало спочатку тільки завойовані землі, цебто всі ті римські землі, що були поза Італією, напр. Азія. Власне це саме давнє розуміння покладено і в теперішнім поділі землі: столиця — провінція, бо провінціяльні землі, особливо далекі, то звичайно землі підбиті. Від лат. provincia прикметник provincialis, звідки й наш мусить бути „провінціяльний“, а не „провінціональний“ (цей останній, напр. польське prowincjonalny, утворений з аналогії до слів типу: „національний, професіональний, регіональний“ і т. ін., лат. -ionalis).

Промінь вдавнину визначав тоненьку ниточку, волоконце. Зчасом це значення втратилося й полишилося в нас тільки за сонячними ниточками, „лучами“.

Прохвост чи прахвост — часто вживане в Великій Україні слово, звичайно при лайках: „Прохвост ти такий“. Прохвост — нечесна людина, падлюка. Словник Б. Грінченка III 488 подає цікавий приклад на „прохвостицю“: Пішла біда до Лохвиці, і там дано прохвостиці. В „Юродивому“ Шевченка знаходимо це слово ще в початковім його значенні: „А вас, моїх святих киян і ваших чепурних киянок оддав своїм п р а ф о с а м п'яним у наймички сатрап капрал“ (вид. В. Доманицького 1910 р. ст. 518). В Україну занесли це слово росіяни з своєї мови. Слово походить від німецького Profos чи Profoss „тюремщик, унтерофіцер, що доглядає за арештованими салдатами“ (з лат. praepositus, propositus — propostus). Десь у к. XVII віку посаду профоса запровадили були в російській армії; старий словник так пояснює це слово: „который салдатъ въ желѣзы сажаетъ и гноепрятатель“, цебто доглядає за чистотою. Як показує військовий статут Петра I, профоси виконували різні поліційні обов'язки в війську, доглядали за арештованими, виконували судові кари, вивозили нечистоти і т. ін. Профосів за все це ненавиділи й скоро слово „профос“ — перероблене на „прохвост чи прахвост“ — стало лайливе. По полках профоси існували аж до 1868 р., тому й Шевченко ще їх добре знав.

Іван Огієнко.

Рідномовні замітки.

Вояк, а не жовнір (Д-рові Ю. Липі). Безумовно, слово *жовнір* — це полонізм, і вживати його в літературній мові не варто. В нашій мові широко знане слово *вояк*, — його й треба вживати. Франко, З вершин 144: вояк. Старицький: Поезії 290: вояк. М. Рильський у своїм класичнім перекладі „Пана Тадеуша“ 1927 р дуже часто вживає слова *вояк*, напр.: Вояк хоробрий 179. Шаблею поблискує вояк 324. Одважний наш вояк 5. Досвідчений вояк 236. Литовської країни вояки 169. Одважних вояків 265. — М. Рильський уживає тут і другої форми, — *вояка:* Серед вояк вояка, вояка в сірому сурдуті 109. Вояка кожний 317. Люба вояці шабля 6. Слова останні вояку вивели з мовчання 27. Збірне слово: *вояцтво*. Там же: Вояцтво сходиться 282. В „Кассандрі“ Лесі Українки: Плив не збройним вояком 157, На шоломах у вояків тряслися гриви 158. Отже уживаймо слова вояк, а не *жовнір*. Архаїчного *воїн* уживаємо тільки для поважного стилю.

Забута наша приказка. В „Острізькому Збірникові“ 1583 р. на ст. 106 читаємо стару українську приказку: „Бѣжаще дыма, въ огнь впадоша“ (Втікаючи від диму, впали до огня). Пор. російське: „Изъ огня да въ полымя“. Польська: Zpod rynwy na deszcz.

Повітря. Слово це здавна вживається в нас у значенні „воздуху“. Так, у „Острізькому Збірнику“ 1588 р. на ст. 64 читаємо: „Слово, рас'сыпующеєся по п о в ѣ т р і ю“. Іван Огієнко.

На межі Галичини й Волині (**Віддатися — вийти заміж**). Це був липневий день — ясний, без скази. Перлистий ранок позволяв багато втягати повітря й любовно пружити м'язи. Мандрівка наша заповідалась блискуче. Товариш уже

здавна бажав познайомити мене, сина Покуття, з рівнинно-задумливою Волинню, що, зрештою, простягалась від нас усього кілька кілометрів завдалекй.

— Поглянеш на Берестечко, підемо на Плянсову, — там козацькі могили... — кожний раз натякав мені товариш Богдан, як у мене слабла охота до мандрівки.

Вкінці таки подались у дорогу. Ішли понад Стирем із Сморжева до Берестечка. Річка наче гралася з нами в „куку": то показувалась, то знову зникала, щоб за кілька верстов знову показати нам свою темну воду (Так і хотілось заграти ролю малого Самчукового героя Хведота й наївно запитати: „Куди тече ця річка?").

Нарешті Берестечко. Цікаво оглядаю цю місцевість, де рішалась доля чисельного народу, що про нього так похвально сказав був Вольтер: „L' Ucraine a toujours aspiré á être libre". В поважному настрої проходжу вулиці. Спиняємось на мості. Тут саме товариш стрінув знайому волинянку. Познайомились. Товариш таки зараз почав „піджарювати" звичайні компліменти; я не брав участи в розмові, тільки дотягав до їхнього настрою. Почування було одначе прекрасне. Історична місцевість і день липневий, такий чистий та гарний... Сонце таку довгу назначило собі дорогу — в найглибший куток небозводу пірнуло. Здавалось, що цей день ні кінця, ні початку не має.

— І що ще нове? — невтомно мучив товариш свою співбесідницю? Бо „фама" голосить щось цікаве...

— ?

— Чув, що віддаєтесь... — жартував безупину товариш, що повторяв цю фразу кожній стрічній майже дівчині. Її обличчя зайнялось сором ливим по ум'ям, затремтілі вії й повіки впали додолу. Та за хвилину на личку закрутився ще більший рум'янець, повіки підскочили вгору, а з-під них, наче мечі, блиснули цілкі погляди.

— Я можу тільки виходити заміж, а не віддаватися, — заявила дзвінко. Десь миттю зник мій легкобарвний настрій. Я так смаковито розреготався, що й у найбільш толерантному бонтонові не знайшов би оправдання. Але мені було це байдуже. Якась дітвацька радість опанувала мене через те, що мій недогепний товариш-галичанин так погано „загнувся". Тут, на грані Галичини й Волині, „браг у шкуру" галичанин за свої локальні вислови з вульгарним забарвленням. Я не вгавав, і своїм щирим сміхом направив ображену фізіономію панни Ліди й засоромлену товаришеву.

Покінчилось на тому, що я, користаючи з нагоди, порадив товаришеві (на його думку порада ця була надто педантична й довга) забратись до „Рідної Мови". Видинів. Іван Мойсяк.

Бабине літо. „Климиха скучала за прядивом Божої Матері, тобто за летючим павутинням, що то скрізь можна побачити, що наче звисає восени з неба. Розказували собі в старому краю селянки, що то не тільки вони труть щоосени на терлиці льон та коноплі, але що таке робить і Божа Мати в небі. І Свята Матінка Божа тре льон на прядиво, щоб було з чого пошити біленьку лляну сорочку для Її святого Сина, і в такий спосіб показує, що й всі жінки так повинні робити. Ну трохи того прядива Божої Матері вихоплюється з терлиці та й спадає аж на землю" (О. Івах: Голос землі, коротка повість із життя в Канаді, Вінніпег, 1937, ст. 27).

Куховарська термінологія. Повідомляю Вас про одну мовну новину, що ми хочемо впровадити її. Думаємо в осени приступити до видавання великої куховарської книжки поодинокими випусками. Щоб устійнити термінологію в цій ділянці, що дуже занедбана, хочемо використати всі етнографічні джерела про харчі й кухню, які вже є. Доручили ми це п. Ірині Пелевській. Одначе дозволите, що час від часу в спірних питаннях звернемось і по Вашу думку. Редакція журналу „Нова Хата", М. Бурачинська.

Гасити — тушити. Щодо *гасити — тушити* (див. РМ ч. 11 за 1937 р.) подаю до відома, що на Покутті вживають: вогонь потах, чоловік потах (умер), „тахне очевидячки" — іде до загину. Проф. П. Кривоносюк.

Пальчатки. Пам'ятаю, що моя старенька баба з Покуття нераз уживала слова „пальчатки", але в іншім значенні: „став на пальчатки" — став до сварки та бійки. Проф. П. Кривоносюк. P. S. Може відгомін того що билися чи змагалися в залізних пальчатках?

Кишеньковий словник чесько-український і українсько-чеський. Склав Петро Щербуха. Прага, 1935-1936, ст. 155 + 140. Українська частина подана літературною мовою, з наголосами.

„Товариш Каганович сердиться", стаття, що була вміщена в ч. 4 (52) „Рідної Мови", передрукована в чернівецькім „Часі" в ч. 2425 за 9 квітня 1937-го року.

Висилаємо річники РМ за попередні роки: 1933 р. (крім чисел 1-3) 5 зл.; 1934 р. 6 зл., в оправі 7·50 зл.; 1935 р. 6 зл., в оправі 7·50 зл.; 1936 і 1937 р. по 6. зл.

Оправу для РМ на 1935 р., що надається й на інші річники, висилаємо за 1 зл.

Передплатників із Канади й Америки сердечно просимо не залягати з передплатою й поспішити відновити її. Дуже просимо не посилати передплати через якісь українські товариства, але просто до нашої Адміністрації поштовим переказом або порученим листом. Не посилайте передплати в простому листі!

Обов'язок кожного передплатника РМ — повести широку агітацію за свій рідномовний журнал і конче приєднати йому бодай декількох нових передплатників. Не занедбуйте цього свого обов'язку й негайно його виконайте! Приєднання нових передплатників дасть змогу журналові легше й спокійніше виконувати свої обов'язки перед читачами.

До наших україністів. Сердечно просимо всіх наших україністів, що викладають українську мову по школах, поширити РМ серед своїх учнів за значно обниженою ціною. Заохочуйте учнів читати РМ а це потягне збільшення знання рідної мови не тільки їхнього, але через них і ширшого громадянства.

Премії для передплатників. Всім передплатникам РМ в 1938-м році буде вислано по значно зниженій ціні дві книжки, праці проф. Ів. Огієнка: 1) „Повстання азбуки й літературної мови в слов'ян" і 2) „Складня української мови", частина друга.

„Повстання азбуки й літературної мови в слов'ян" — це велика праця, коло 20-ти друкованих аркушів, присвячена найважливішому питанню славістичної науки. Книжка має 75 знімків з рукописів. Праця дає змогу кожному легко познайомитися з головними питаннями сучасної славістики, чим вона стає необхідним вступом до україністики. Ціна книжки 8 зл., для передплатників „Рідної Мови" або „Нашої Культури" — тільки 3 зл.

„Складня української мови, частина друга: Основні й пояснювальні члени речення". Ця праця вийде перед літом 1938-го року, й за доплату 1·50 зл. буде розіслана всім передплатникам РМ. Праця, крім наукового вияснення основних і пояснювальних членів речення, подає багато практичного складневого матеріялу, конче необхідного кожному, хто хоче знати душу своєї мови — її складню. Кожне складневе питання рясно і юстровано прикладами з мови народньої та з творів наших найкращих письменників, старших і сучасних.

Речення й його будова. В 1938-м році проф. Ів. Огієнко розпочне друком на сторінках РМ третю частину своєї „Складні української мови", а саме: Речення й його будова. Праця ця — продовження „Складні" автора, де буде подано вияснення багатьох важливих питань нашої мови.

Псалтир. В РМ 1838 р. проф. Ів. Огієнко зачне друкувати свій переклад Псалтиря, зроблений з давньоєврейської мови (Tihillim). Переклад, як і переклад Євангелії, буде написаний мірною мовою. В перекладі Псалтиря перекладчик заховує всю східню красу давньоєврейського первотвору: його незрівняну поетичність, прегарні порівняння, багату синоніміку, антропоморфічність божества.

Пісня над піснями. На сторінках РМ 1938 р. появиться новий переклад проф. Ів. Огієнка: „Пісня над піснями" (Sir hašširim), зроблений з давньоєврейського оригіналу й написаний мірною поетичною мовою.

Мова Лесі Українки. Проф. Ів. Огієнко готує велику працю про мову Лесі Українки. Праця друкуватиметься на сторінках РМ 1938-го року.

Боржників РМ і взагалі наших видавництв просимо якнайскоріш поплатити свої борги. РМ, бажаючи якнайширше розповсюдити рідномовні ідеї, не докучає своїм передплатникам частими нагадуваннями про їхні борги, але це накладає обов'язок і на передплатників не забувати про свої обов'язки супроти журналу, а тим самим дати йому змогу нормально виконувати свої обов'язки. За п'ять літ нашої праці передплатники завинили журналові таку суму, що ми могли б подвоїти свого місячника, якби нам поплачено залеглості!

Боржників із Канади й Америки сердечно просимо якнайскоріш поплатити свої залеглості Видавництву!

Покажчики до РМ за її п'ять літ праці. В 1938-м році РМ дасть декілька покажчиків видрукованого матеріялу за 1933-1937 роки. Найперше піде „Етимологічний Словник української мови" на ст. РМ за 1933-1937 роки.

— Адреса „Рідної Мови": Warszawa IV, ul. Stalowa 25 m. 10. Передплата річна 6 зл., піврічна 3 зл., чвертьрічна 1·60 зл.; за границею в Европі 8 зл., поза Европою 2 дол. річно. Нові передплатники, коли того бажають, дістають »Рідну Мову« від 1 числа: Річник I (без 2 і 3 чисел) 5·00 зл.; річники II, III, IV і V по 6·00 зл., оправлений II і III по 7·50 зл.; в Европі по 10 зл., поза Европою по 2·35 дол. річник оправлений. Конто чекове П. К. О. ч. 27.110.

Відповідальний Редактор *Д. Гримало-Сідлецький.* Друкарня ОО. Василіян у Жовкві.